

Jak często mówi się dzisiaj o wsi polskiej¹¹, o chłopie¹¹, który pod przewodnictwem produkującej klasy, klasy robotniczej buduje lepsze, jaśniejsze, poekniejsze życie, buduje socjalizm. Buduje swoją wieś, wyzwolony przez wszystkie wieki, bity, popychany, traktowany nie jak człowiek, ten kudy, brudny i ciemny chłop nie umiejący pisać i czytać, z krzywych, kurnych, krytych słomą chat, z książką w ręce, z prawem do życia i pracy, wychodzi na jasny, słoneczny świat, świat innych domów, innych pól, innej pracy, innego życia. To życie pachnie świeżym wapnem, połyskuje czerwienią cegieł, szumi traktorami, pracą kolektywną, ciężką ale radosną.

120
Taki jest nasz dzisiejszy chłop. A co było przedtem? Jaki był tamten chłop? Obejrźmy tamtego chłopca, przeźnućmy kartki literatury polskiej, zobaczmy obrazki przedstawiające chłopca w XV, XVI, XVII, XVIII, XIX w. w Polsce przedwrzesniowej, w okresie międzywojennym.

W średniowieczu, jak wiemy, był ustrój feudalny. Istniała drabina społeczna, w której na najniższym szczeblu stał chłop. Stosunek wyższych szczebli, feudalów do chłopca był pogardliwy, traktowali go jako maszynę roboczą niepotrzebującą odpoczynku. Autorem utworu "Satyra na leniwych chłopów" jest bez wątpienia szlachcic. Autor nie rozumie pracy rolnika, nie wyobraża sobie nawet, jak jest ciężka. Widać, że nigdy nie pracował na roli, chce od chłopca jak najwięcej wysiłku, twierdząc, że chłop to leniwy, czyhający tylko na mienie pana, chcący tylko wykorzystać go. Tak jest w średniowieczu, gdy pan przeblerając gałki różańca, pokrzykuje i popędza biednego chłopca, obłożonego pańszczyzną.

21
W XVI w. pisze o chłopach i ujmuje się za chłopami Rej w "Krótkiej rozprawie między panem, wójtem, a plebanem" ubolewa nad dolą chłopca, wykorzystywanego przez pana i plebana. A chłop kiedy ~~nie~~ ani pisać nie mógł, ani poskarżyć, przy bogatym kontuszu szlachcica i dostojnej sutannie plebana. W XVI w. mamy poetę wychodzącego z chłopstwa. Jest nim Klemens Janicki. To jest ciekawe, że Janicki, chłop, w swojej elegii tylko wspomina, że pochodzi z rodziny chłopskiej. Jego celem w życiu było zdobycie sławy, przepojony jest duchem odrodzenia, okresem, w którym szlachcicy wie sypały się przywileje dla szlachty, dające im nowe wolności, nowe samowole, nowe prawa. Przed tym prawem niesprawiedliwym występuje Andrzej Frycz Modrzewski, człowiek mądry, który widział niesprawiedliwość społeczną. Chce, jeśli nie zupełnie zmienić, to przynajmniej ukrócić samowolę szlachecką. W swojej rozprawie "O karze za meżobójstwo" daje doskonały obraz niesprawiedliwych praw sądowych. Domaga się wyjątków dla chłopów z pod sądów pana.

389
Najlepszym, realistycznym obrazem wsi polskiej jest sielanka Szamona Szamonińskiego "Żeńcy". Jakież wzruszająco pokazuje ciężar bota ekonomicznego wiszącego nad plecami młodych dziewcząt, pracujących przy żniwie

Jak często mówi się dzisiaj o wsi polskiej², o chłopie³, który pod przewodnictwem produkującej klasy, klasy robotniczej buduje lepsze, jaśniejsze, poekniejsze życie, buduje socjalizm. Buduje swoją wieś, wyzyskiwany przez wszystkie wieki, bity, popychany, traktowany nie jak człowiek, ten kudy ty, brudny i ciemny chłop nie umiejący pisać i czytać, z krzywych, kurnych, krytych słomą chat, z książką w ręce, z prawem do życia i pracy, wychodzi na jasny, słoneczny świat, świat innych domów, innych pól, innej pracy, innego życia. To życie pa ohnie świeżym wapnem, polyskuje czerwonią cegiel, szumi traktorami, pracą kolektywną, ciężką ale radosną.

120
Taki jest nasz dzisiejszy chłop. A co było przedtem? Jaki był tamten chłop? Obejrźmy tamtego chłopca, przerzućmy kartki literatury polskiej, zobaczmy obrazki przedstawiające chłopca w XV, XVI, XVII, XVIII, XIX w. w Polsce przedwrześniowej, w okresie międzywojennym.

W Średniowieczu, jak wiemy, był ustrój feudalny. Istniała drabina społeczna, w której na najniższym szczeblu stał chłop. Stosunek wyższych szczebli, feudalów do chłopca był pogardliwy, traktowali go jako maszynę roboczą niepotrzebującą odpoczynku. Autorem utworu "Satyra na leniwych chłopów" jest bez wątpienia szlachcic. Autor nie rozumie pracy rolnika, nie wyobraża sobie nawet, jak jest ciężka. Widać, że nigdy nie pracował na roli, chce od chłopca jak najwięcej wysiłku, twierdząc, że chłop to leniwy, czyhający tylko na mienie pana, chcący tylko wykorzystać go. Tak jest w Średniowieczu, gdy pan przebierając gałki różańca, pokrzykuje i popędza biednego chłopca, obłożonego pańszczyzną.

117
W XVI w. pisze o chłopach i ujmuje się za chłopami Rej w "Krótkiej rozprawie między panem, wójtem, a plebanem" ubolewa nad dolą chłopca, wykorzystywanego przez pana i plebana. A chłop kiedy ~~musi~~ ani pisać nie mógł, ani poskarżyć, przy bogatym kontuszu szlachcica i dostojnej sutann plebana. W XVI w. mamy poetę wychodzącego z chłopstwa. Jest nim Klemens Janicki. To jest ciekawe, że Janicki, chłop, w swojej elegii tylko wspomina, że pochodzi z rodziny chłopskiej. Jego celem w życiu było zdobycie sławy, przepojony jest duchem odrodzenia, okresem, w którym szlachta wie spały się przywileje dla szlachty, dające im nowe wolności, nowe samowole, nowe prawa. Przedw tym prawom niesprawiedliwym występuje Andrzej Frycz Modrzewski, człowiek mądry, który widział niesprawiedliwość społeczną. Chce, jeśli nie zupełnie zmienić, to przynajmniej ukrócić samowolę ~~xx~~ szlachecką. W swojej rozprawie "O karze za mężobójstwo" daje doskonały obraz niesprawiedliwych praw sądowniczych. Donaga się wyjęcia chłopów z pod sądów pana.

389
Najlepszym, realistycznym obrazem wsi polskiej jest sielanka Szamona Szamonowicza "Żeńcy". Jakżeż wzruszająco pokazuje ciężar bata ekonomicznego wiszącego nad plecami młodych dziewcząt, pracujących przy żniwie

na polu pana, w sprzeczności słońca, wśród krzyków i poszturchiwań ekonoma. Jedyną radością jest śpiewka jednej z dziewcząt mniej pesymistycznie nastawionej od innych, Sielanka ta, to skarga na ciężary i okrutność dworu pańskiego.

W innej formie podaje nam Opaliński obraz wsi polskiej w satyrze "Na ciężary i opresję chłopską w Polsce". Tu znów dwór prowadzi jeszcze okrutniejszą, prawie podłą politykę zdzierania z chłopów resztek mienia, sił zdrowia. Dwór przez karczmę, którą dzierżawi Żyd, wysysa w okropny sposób z chat chłopskich wszystko ~~z~~ co się da, zmusza do kupowania śledzi, soli, piwa. Chłop porównany do wielbłąda, okazuje się cierpliwszym, lepszym zwierzęciem pociągowym, bo nie sprzeciwia się i nie ustaje. Ale przyjdzie czas, że stanie po swoje prawa, wyciągnie rękę po prawa, że poczuje swoje "Ja".

Ostrzega przed tym i Opaliński i Kozłataj a potem Słowacki w utworze "Do autora trzech psalmów".

Są tacy, którzy pokazują drogi, jak temu zaradzić, jak poprawić dolę chłopu. Staszic rząda ulżenia doli chłopu, bo chłop jest zwycięzcą. Kozłataj rząda nadawania praw dla chłopów, bo jeśli za wcześnie zrozumieją swoją krzywdę, rewolucja będzie nieunikniona. Staszic daje przykład.

Ziemie hrubieszowskie, zakupione z własnych oszczędności, oddaje chłopom. Mickiewicz w "Panu Tadeuszu" uwłaszcza chłopów.

W Polsce porządkowej kwestia chłopska inaczej przedstawiała się w każdym zaborze.

582
~~Zabor~~W zaborze rosyjskim dano ziemię na własność, ale tylko taką, którą uprawiali. W zaborze austriackim i pruskim, oddano ziemię drogą wykupu. Chłop dalej żył w opłakanych warunkach i dalej piarze walczyli, upominali się o prawa dla nich. Sliczne ~~podziw~~ ^{ze} ~~względem~~ na formę, daje nam obrazki wsi polskiej Maria Konopnicka. Ukochała ona lud, wieś polską, ziemię polską. Wierszem walczy i oskarża niesprawiedliwość społeczną.

715
Wzruszający obrazek dziewczynki, sieroty wiejskiej, czystej moralnie, wychowanej wśród słońca, kwiatów i zieleni, cóż że biednie i w nędzy, idącej na służbę do miasta, oskarża społeczeństwo brakiem zainteresowania dola takiego ~~z~~ dziecka. Albo "Przed sądem". Tu porusza Konopnicka zagadnienie oświaty. Przerażliwy poziom na wsi. Mały chłopiek sierota stoi przed kratą więzienia. Obrazek kończy się słowami "Pójdź dziecię! Ja cię uczyć każę".

Ale to jest głos jeden, ginący wśród ogromnej liczby analfabetów.

Orzeszkowa w "Dziurdziach" pokazuje ciemnotę, zacofanie, pijaństwo na wsi. Do czegoż to doprowadza? Aż do zabójstwa niewinnej Piotrusi. Orzeszkowa w "Obrazku z lat głodowych" przedstawia nieprawdopodobną nędzę na wsi polskiej.

779
O nędzę tą rozbija się szczęście dwojgą młodych ludzi, o których pani z dworu mówi "ach! czyż chłopci kochać umieją?" O! jasna pani z dworu,

chłop umie kochać, ale nie tak jak ty, chłop nie uczy się miłości z romansów, chłop kocha gwałtownie, gorąco i szczerze. Najbardziej ukochał ziemię i nie łatwo wydobyc go z niej.

Prus w "Pałacówce" pokazuje wieś polską kolidyzowaną przez Niemców. Pokazuje słabość, nieumiejętność walki chłopu z niemczyzną.

Sienkiewicz daje obraz ciemnoty wsi polskiej, wsi wyzyskiwanej /Szkice węglem/, brak zainteresowania się talentami wyrastającymi ze wsi /Janko muzykant/. Ci pisarze, są pisarzami nowego okresu, nowego prądu i światopoglądu, pozytywizmu. Głoszą oni filozofię polegającą na dążeniu do szczęścia ogółu, szczęścia całego społeczeństwa. Kwestię chłopu rozwiązuje hasło "praca u podstaw" tzn. praca nad podniesieniem/kultury i oświaty wsi polskiej.

W okresie "Młodej Polski" Reymont tworzy "Chłopów". "Chłopi" właściwie nie są doskonałym obrazem wsi. Ale Reymonta ideałem gospodarza jest kułak wysysający parobków i biedotę wiejską. Ale daje obraz tego wyzysku i nędzy, ciemnoty ludu. Najlepszym bezwzględnie malarzem wsi polskiej będzie Orkan. Pochodzi sam ze wsi, pokazuje klasowość wsi, podział na kułaków i biedotę, granice i nienawiści między nimi /Komornicy/.

W okresie międzywojennym Wasilewska pisze "Ojczyznę". I tu znów zarysowana jest klasowość wsi na kułaków, biedotę ~~niejaką~~ chłopską i wyrobników. Straszne jest życie człowieka z czworaków, z cieknącą rurą od gnojownika nad głową, wruszająca tęsknota dzieci czworacznych do białyń firanek i złoconych obrazów, straszny stosunek dworu do wsi, Pana do młodych kobiet. Zabranie godności człowieka, płaci się kilkoma groszami.

Ale tu wieś już walczy. Krzysiak zrozumiał swoją krzywdę, walczy o lepsze jutro, o lepszą Polskę, o naszą chłopską Polskę. Niestety rozczarował się. Krzysiak Polski chłopskiej nie doczekał.

Leon Kruczkowski pokazuje zdradę sprawy chłopskiej przez posłów, którzy przechodzą do stronnictwa klerykalnego. Tu działa głupia ambicja. Kruczkowski podzielił wieś polską też na klasy, dostrzega tę klasowość, dostrzegaciamnotę

W "Orce na ugorze" Jan Wiktor przedstawia ciężką pracę nauczycielską na wsi, orkę na dawno nie oranym ugorze. W "Wierzbach nad Sekwaną" porusza kwestię emigracji. Chłop polski, potrzebny tu przecież w kraju, musi emigrować, szukać zarobku i chleba.

U to historia wsi polskiej. Zrozumiałe jest, że przebudowa wsi polskiej jest konieczna. I Demokracja Ludowa, nowa rzeczywistość, zapewniła chłopom inne życie Reformą Rolną, stworzeniem spółdzielni produkcyjnych, które walczą z kułactwem i wyzyskiem na wsi, wspólną pracę z miastem. Wzorując się na doświadczeniach Związku Radzieckiego kroczymy wielką, zwycięską drogą do socjalizmu.

Chcemy sobie malować taką wieś, pisać o niej i śpiewać.

Brak jest książek, oposuwających nową wieś, przemiany jakie zachodzą na wsi. Wielka szkoda. Bo temat jest bardzo ciekawy.

Znajomość materiału rzeczowego zupełna. Błędem pracy jest ujęcie czysto chronologiczne bez zarysowania głównych problemów. Dwa błędy ortograficzne - jeden poważny, drugi mniejszej wagi. Znajomość i opanowanie interpunkcji zupełne, ja-
ność języka i stylu. Całość dobra.
25.V.51 r.